

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ТВОРЧОСТІ Д. КОУПЛЕНДА (НА МАТЕРІАЛІ
РОМАНУ «ПОКОЛІННЯ Х»)

(Резнік А. М., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Александрова Г. О., кандидатка філологічних наук, доцентка)
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Яскравою репрезентацією пошуку художниками слова нових форм і творчих моделей є твори сучасного англоканадського письменника Дугласа Кемпбелла Коупленда (Douglas Campbell Coupland), нар. 1961 р.. Його перший роман «Покоління Х: Казки для прискороеного часу» («Generation X: Tales for an Accelerated Culture») (1991) одержав світове визнання і став одним із культових молодіжних романів кінця ХХ ст. Проза письменника є своєрідним відображенням літературно-художніх і соціокультурних тенденцій, характерних для літератури кінця ХХ – початку ХХІ ст.

У сучасному літературознавстві спостерігаємо лише окремі наукові розвідки творчості письменника (С. Антоненко, О. Заїковська, І. Кормільцев, К. Кузнєцов, Н. Полішко). Тому це дослідження є важливою спробою концептуального вивчення особливостей оповідної манери цього сучасного автора, яка поєднує в собі ознаки постмодерністського наративу (іронія, гра зі знаками, символами і текстами, творче переосмислення літературних традицій і архетипів) та елементи гіпертексту (компонування тексту-коментаря у вигляді блоків і глос, схожих на елементи електронних гіпертекстів). Дослідження творчості Д. Коупленда у контексті літературно-естетичних надбань ХХ ст. дозволяє визначити роль і значення цього письменника у формуванні сучасної літератури не лише США і Канади, а й за межами північноамериканського континенту.

Широкий соціокультурний контекст життя середнього класу Америки 1980–90-х рр., зображений у романі «Покоління Х», з усією повнотою і виразністю передає найяскравіші художні тенденції, накопичені американською літературою протягом більшої частини ХХ ст. У зв'язку з цим можемо говорити про інтертекстуальність творчості прозаїка.

У романі «Покоління Х», як і в інших творах Д. Коупленда, відчутна традиція нонконформістської американської літератури, з якою Д. Коупленда споріднює загострений інтерес до місця покоління у суспільстві, до його долі у переборенні назрілих суспільних конфліктів [1, с. 31]. Настрої і філософія, їх ставлення до сучасного їм суспільства вказують на продовження Д. Коуплендом традиції найвідомішого нонконформістського роману Дж.Селінджера «Над прірвою у житті» (1951).

Споріднює обох письменників і мотив та образ дороги, що стала однією з центральних метафор літератури ХХ ст. і символізує не лише традиційний життєвий шлях, а й нескінченну і часто безглузду втечу від уявного добробуту суспільства та цивілізації.

Мотив шляху, виведений на перший план у романі Дж. Керуака «На дорозі», поєднується з тенденцією у творчості обох письменників до руйнування канонів літературної форми, змішування жанрових характеристик. Композиція

роману Д. Коупленда являє собою аналогічне поєднання різножанрових текстових пластів, у яких унікальним способом відображена конкретна історична і соціокультурна реальність.

Синтез словесної творчості та нових технологій міжкультурного спілкування у друкованому тексті, здійснений Д. Коуплендом у «Поколінні Х», дає підстави для порівняння з нелінійними моделями словесно-образної друкованої творчості у художніх новаціях М. Павича. Зіставлення «Хозарського словника» з «Поколінням Х» виявляє багато спільного у творчій манері обох письменників: іронічний синтез минулого і нинішнього, масового і самобутнього; сплав старих і нових естетичних цінностей, експериментування з формою роману; ескейпістська спрямованість особистості героїв, їх настанова на маргінальність, а також створення авторами фантазійних словесних конструктів і неологізмів на тлі особливого контексту роману.

Ще одним феноменом технокультури, який відбиває синтез літературної творчості, технологічного прогресу і соціальних трансформацій у постіндустріальному суспільстві, так своєрідно втіленим у творчій манері Д. Коупленда, є література у жанрі «кіберпанк». Можна зіставити структурно-художні особливості «Покоління Х» зі знаковою книгою цього жанру «Нейромант» (1984) У. Гібсона. Як і «Покоління Х», «Нейромант» за сім років до нього став культовим романом, а його автор здобув собі славу «пророка кіберери». Серед найбільш важливих рис, що об'єднують творчий метод письменників, варто відзначити створення ними особливого лексику зображуваних молодіжних субкультур, що стало підтвердженням формування у сучасній англійській мові особливого newspeak'у, найпотужнішим транслятором якого виступають американські ЗМІ. У контексті роману «Покоління Х» специфічне арго «іксерів» стає універсально-типологічною характеристикою постмодерністських текстів, присвячених опису маргінальних соціумів. Іншою схожою рисою порівнюваних культових романів є ретельна деталізація «внутрішнього простору» (inner space) існування героїв [2, с. 23]. Звертає на себе увагу не тільки схожість творчих прийомів створення обома письменниками візуальної картини середовища життя маргіналів, але й самих об'єктів, що населяють це середовище. Цілком ясно, що обидва автори були одноставні у своєму намірі висвітлити деіндивідуалізацію особистості у постіндустріальному суспільстві. Нарешті, створений У. Гібсоном образ кіберпростору є алегорією соціального і культурного терору інформаційних технологій, який переживають герої обох письменників. І У. Гібсон, і Д. Коупленд намагаються відбити неминучу в таких умовах трансгресію своїх сучасників, їх прагнення переступити за рамки людського і трансформувати себе у щось інше, демонструючи читачеві неможливість сучасної людини уникнути тоталітарного впливу цивілізаційних «втрат» сучасного нам культурного простору. Обидва письменники, як бачимо, прагнуть зламати міметичні стереотипи сприйняття дійсності і знайти ширшу, «глобальнішу» реальність.

Творчий контекст постмодернізму, який асоціюється з незвичайним плюралізмом концепцій, різноманітністю письменницьких медіумів і глибинною трансформацією самої природи наративу, взаємовідносин автора, читача і тексту, став платформою для формування творчості Д. Коупленда.

Художній доробок прозаїка вплинув на формування світогляду багатьох сучасних письменників. Серед них варто відзначити молодіжний роман британського журналіста М. Гейла «Незабаром тридцять» (Mike Gayle «Turning Thirty», 2000) та своєрідний римейк «Покоління X» – роман молодого українського письменника Л. Дереша «Культ» (2001) із його аналізом різних молодіжних субкультур.

Отже, творчість Д. Коупленда характеризується тенденцією синтезування словесного мистецтва та новітніх комп'ютерних технологій у сучасному культурному просторі, взаємодією традиційного / «класичного» і новаторського, а також елітарного і масового, загостреною увагою до молодіжної тематики, впливом молодіжної літератури кінця ХХ ст. та наближенням до творчості Дж. Селінджера, Дж. Керуака, І. Уелша, М. Гейла, Л. Дереша, Т. Прохаська, С. Жадана, Ю. Андруховича та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заїковська О. М. Історичний фактор формування національної ідентичності у романі Д. Коупленда «Поки подруга у комі». *Наукові праці. Випуск 122. Том 135. Філологія. Літературознавство*. С. 31–33.

2. Полішко Н.Є. Роман Д. Коупленда «Генерація X» як варіант гіпертексту в північноамериканській літературі кінця 20 ст. *Тези Всеукраїнської наукової філологічної конференції «Проблеми сучасної світової літератури та лінгвістики»*. Черкаси: ЧДТУ, 2000. С.23–24.

3. Coupland Douglas. Generation X: Tales for an Accelerated Culture. URL : <https://www.coupland.com/books/generation-x-theses-for-an-accelerated-culture>

4. Gray B.C. A Conversation With Douglas Coupland: The Hideous, the Cynical, and the Beautiful. URL: <http://journals.hil.unb.ca/index.php/scl/view/18926/2072/>